

Misverstand over zegen en toorn

Wij kunnen in het rijk van God niet komen, of we moeten opnieuw geboren worden

Masaccio, *Verdrijving uit het paradijs*

Als stenen plonsden ze in een stille vijver. De eerste steen werd gemikt door A. van de Beek: God is geen lieve papa. De volgende kwam uit handen van H. de Jong: in de coronacrisis wordt Gods toorn voelbaar. Toch gaf een paar dagen later Almatine Leene heel Nederland de zegen van God mee. Adrian Verbree protesteerde: dat was een half en salonfähig evangelie: suikerbrood. Dolf te Velde stelde de vraag: houdt God van alle mensen?

Hoewel de artikelen los van elkaar werden gepubliceerd, hangen ze nauw met elkaar samen. Er liggen essentiële vragen achter. Hoe staan we er als mensheid voor? Wat is ons beeld van God? Wat is ten diepste het karakter van zijn genade en de aard van het evangelie? En wat is de reikwijdte van het heil?

Eenzijdig

Vooral oudere voorgangers verhieven hun stem. In de allerlaatste preek van zijn leven maakt H. de Jong bezwaar tegen een al te lievig beeld van God. Over Gods toorn wordt in de kerken oorverdovend gezwegen. Dat in corona en in andere rampzaligheden Gods toorn door de wereld waart, durven wij niet hardop te zeggen. God boos? Welnee, Hij is één en al liefde en 'overstelpend goed'. Klaar – uit! Het doorsnee geluid is vandaag: God houdt van ons, onvoorwaardelijk, door dik en dun. Maar het is eenzijdig en daarom niet waar. Wij verkorten zo het evangelie, 'en dat is geen evangelie' (ND, 28 dec. 2020).

Bram van de Beek verzet zich tegen het selectief bijbellezen van veel christenen. Ze lezen vooral wat hun aanstaat. Zo ontstaat een 'theologie van de geborgenheid' en wordt God een papa die altijd zorgt. Maar beter is het om alles gewoon te laten staan en moeilijke teksten te lijf te gaan. De Bijbel moet je lezen als het boek waarin God spreekt over zichzelf en ons (ND, 26 nov. 2020). En God is geen lieve papa.

Uiteraard kwamen er reacties. Gods toorn zou alleen zijn eigen mensen treffen, niet een heel Nederlands volk dat Hem vergeet en negeert, of een god-loze wereld (W. van der Aa, ND, 30 dec. 2020). Anderen menen dat Gods oordeel op Golgota is voltrokken en dat zijn toorn sindsdien verleden tijd is. Die verterende schroeivlek van zijn heilige verontwaardiging ligt achter ons. God houdt van alle mensen en ieder mens is welkom bij Hem (Kees Kraaijenoord bij Beau op RTL4, 4 april 2021).

Selectief

Wie thuis is in de gereformeerde geloofsleer, merkt dat in deze reacties diverse basisprincipes worden verwaarloosd. Allereerst de leesregel dat we om God werkelijk en adequaat te kennen, volledig zijn aangewezen op zijn zelfopenbaring (sola Scriptura). Maar dan ook op het gehéél ervan (tota Scriptura). Vaak worden losse teksten op de klank af geciteerd en uit het geheel van de Godsopenbaring gepeld. Vervolgens wordt op deze wankele basis een aanzienlijk bouwwerk gezet. Maar deze methode van de 'omgekeerde piramide' is onder de maat. Van de Beek signaleert dat mooie, aansprekende teksten uit de Bijbel als tegeltjeswijsheden bij elkaar geharkt en in dagboekjes gebundeld worden, terwijl de ruige, ongemakkelijke kant van God gemakshalve wordt genegeerd.

Huiveringwekkend

Begrijpelijk: de toorn van God is huiveringwekkend. Zó heftig en zwaar, belijden we in de Catechismus, dat een mens die niet verdragen kan en dat Jezus die alleen door de oerkracht van zijn godheid plaatsvervangend kon wegdragen. Op zich is het voorstelbaar dat je die toorn het liefst negeert, afweert of bagatelliseert. Heel wat ingezonden reacties (ook van gereformeerde voorgangers!) geven daarvan blijk. Toch weerspiegelt dat een veranderend levensgevoel, een verschuiven van accenten. Of sterker: een vervormen van de waarheid en verdoezen van de realiteit.

Eeuwenlang klonk bij elk doopvont: 'Wij én onze kinderen zijn in zonde ontvangen en geboren. Daarom rust Gods toorn op ons, zodat wij in het rijk van God niet kunnen komen, of we moeten opnieuw geboren worden.' Vandaag wil menig-een deze zware zinnen, zeker bij een feestelijke doopdienst met mogelijke gasten van buiten, liever weglaten. Maar dat verandert niets aan de werkelijkheid. De kerk belijdt in de Catechismus: God vertoornt zich verschrikkelijk, zowel over de zonde die ons is aangeboren als over de zonde die wij doen. Ook de Dordtse Leerregels zetten daarmee in: alle mensen hebben in Adam gezondigd en verdienen Gods vloek en de eeuwige dood. God zou niemand onrecht doen als hij de hele mensheid aan zonde en vervloeking zou overlaten. En dat is een tweede principe: juist omdat Gods Woord in zijn geheel serieus wordt genomen, doen we niets af van de ernst van onze zonde en van Gods heilige verontwaardiging daarover.

Gelijktijdige dynamiek

Wie suggereert dat dit een zwartgallig doemdenken weerspiegelt dat 'hel-en-verdoemenisprediking' oplevert, doet er goed aan de Bijbel te laten spreken. Opmerkelijk genoeg sprak niemand zo veelvuldig over de dag van het oordeel, de buitenste duisternis, over gewezen en tandengeknars als Jezus zelf. Hij was God de Zoon in ons midden en belichaamde Gods liefde. Hij zocht het behoud van mensen. Toch verzweeg Hij nooit de ultieme consequenties. In één adem klinkt uit zijn mond: 'Zo lief had God de wereld dat Hij zijn eigen Zoon gezonden heeft, opdat een ieder die gelooft, niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft. Over wie in Hem gelooft, wordt geen oordeel uitgesproken, maar wie niet in Hem gelooft, is al veroordeeld. (...) Gods toorn blijft op hem rusten' (Joh. 3:16, 18 en 36). Hem kun je toch moeilijk beschuldigen van 'hel-en-verdoemenispreken'?

En Paulus evenmin. Hij weet zich in dienst genomen om het evangelie te verkondigen. 'Ik geneer me niet', zegt hij, 'voor het evangelie van Christus, want het is een kracht (gr. *dunamis*) van God tot zaligheid voor ieder die gelooft. Daarin openbaart zich dat God *enkel en alleen* wie gelooft als rechtvaardige aanneemt' (Rom. 1:16-17).

Maar Paulus beseft ook dat er *twééerlei* dynamiek werkzaam is. *Tegelijk* 'openbaart Gods toorn zich vanuit de hemel over alle kwaad en onrecht van hen die de waarheid geweld aandoen. De waarheid over God wordt ingewisseld voor de leugen, zodat het geschapene wordt vereerd en aanbeden in plaats van de Schepper' (Rom. 1:18, 25).

Herkenbaar

Paulus schildert hiermee de realiteit. Hij ziet het om zich heen gebeuren: in een hardvochtige levenshouding, een verkillende en agressieve samenleving, maar ook in ontterende en tegen-natuurlijke seksuele praktijken. Wie het evangelie onverkort wil verkondigen en de betekenis van Jezus Christus wil honoreren, moet deze gelijktijdige dynamiek onder ogen zien en kritisch naar de eigen cultuur durven kijken.

Wat Paulus beschrijft, is aangrijpend herkenbaar! Onze cultuur vervreemdt in hoog tempo van de levende God. Vijftig jaar geleden hadden christenen in de Tweede Kamer nog 72 zetels, nu zijn de liberale en humanistische partijen toonaangevend. De autonome mens claimt recht op zelfbeschikking bij leven en dood en daartussen op zelfontplooiing en zelfverwerkelijking. Meer dan de helft van Nederland wil God niet dienen en meer dan 30% ontkent zijn bestaan, schrijft Verbree. Denk je dat God er onverschillig voor is dat Hij overal genegeerd wordt? vraagt De Jong. Of om nog een oudere dienaar van het Woord, F. van Deursen, te citeren: 'We moeten het nodig weer over Gods genadeverbond hebben. Dat verbond bestaat uit heilsbeloften, maar ook uit bevelen en bedreigingen voor wie het waagt Gods beloften te verwerpen. Als je dat beseft, leven we dan niet in een verschrikkelijke tijd? Hebben westerse christenen dat verbond de afgelopen decennia niet massaal gebroken? Als je het over Gods verbond hebt, moet je ook spreken over zijn oordeel' (*Onderweg*, 12 okt. 2019).

Nederland is niet bij voorbaat gevrijwaard van Gods verontwaardiging en dreiging. Ook christenen niet. Volgens Paulus is geen mens uit zichzelf rechtvaardig en ontberen we van nature de nabijheid van God. We staan allemaal schuldig voor God en bloot aan zijn toorn (Rom. 3:10, 19, 23). Wanneer we zijn goedheid, geduld en verdraagzaamheid verachten, hardleers blijven en niet tot inkeer komen, maken we de straf van God op de dag van zijn vonnis alleen maar zwaarder (Rom. 2:4-5).

Heraut van geweldig nieuws

Dáárom wil de heraut Paulus niets anders dan Jezus Christus rondbazuinen, als Zoon van God, gekruisigd... en in aantocht op de wolken. Niet als een versimpeld evangelie, maar als hartenklop van Gods liefde, uitsluitend *in Hém* (solus Christus). Sinds Goede Vrijdag en Pasen zijn dingen wezenlijk veranderd. Maar niet in die zin dat Gods toorn uitgewoed is en definitief achter ons ligt. Ook dat is een gangbaar misverstand. Het heldere onderscheid tussen de verwerving van het heil op Golgo-

ta, de uitdeling ervan in de loop van de tijd middels de verkondiging van het evangelie en de toepassing aan ons persoonlijk door de Geest wordt daarbij veronachtzaamd. Gods liefde gaat in Jezus Christus uit naar álle mensen! Die boodschap moet verkondigd worden, royaal en onvoorwaardelijk. Maar dat is wat anders dan dat Hij van alle mensen zou houden. Jezus zelf laat er geen misverstand over bestaan: daarvoor zijn geloof, bekering en wedergeboorte onmisbaar (Joh. 3:5).

Zegen?

Het is mij daarom een raadsel hoe Almatine Leene aan heel Nederland een zegen kan meegeven. Wat betekent dat? Dat God 'erbij' is, ook in alle moeiten? Dat geloof ik nog wel, maar is dat op voorhand een zégen? Kan God ook present zijn in zijn toorn? Zij verwacht Gods genadige *belofte* van heil, vergeving en zorg met de *vervulling* ervan door geloof. Bij Jezus zit die voorwaarde er al onlosmakelijk aan vast. Zo'n landbrede zegen stuit al af op zijn woorden.

Niet alleen een crisis of epidemie, ook welvaart of een van God losrakende cultuur kunnen symptomen zijn van Gods toorn en zijn niet bij voorbaat een zegen! Het volk Israël stikte vanwege eigen ontevredenheid en gulzigheid in het vlees van de kwakkel (Num. 11:33). Welvaart kan ons zomaar van God vervreemden. We worden zelfredzaam en zelfgenoegzaam. Voor rijke westerlingen is het moeilijk om nederig Gods koninkrijk binnen te gaan.

Grondtoon

Toorn en oordeel zijn in de Bijbel de donkere tonen waarop de hooggestemde melodie van het evangelie klinkt: zo lief had God de wereld dat Hij zijn Zoon stuurde, als Offerlam voor onze schuld en zonde. Dat lied moet in alle toonaarden klinken. Het is niet iets om je voor te schamen, al lacht de wereld je uit, of komen op nieuws beluste, seculiere journalisten hooghartig filmen bij het klassieke kerkgebouw met stemmig geklede kerkgangers. Maar de volle omvang van het lied wordt alleen gehoord wanneer ook die bastonen stem en volume krijgen.

Onverkort

Durven wij – kerken, voorgangers en christenen – het nog wel aan om in onze gesecculariseerde cultuur het evangelie te

laten klinken, *inclusief die bastonen*? Of modelleren en fatsoeneren we het beeld van God zó dat Hij past in óns idee van wat Hij zou moeten zijn? Zijn we bezig met eigenwillige godsdienst?

Mijn zorg is dat we als kerken onze roeping verzakken door niet meer het hele en eerlijke verhaal te vertellen. Om bij de wereld (en de kerkganger?) niet uit de gratie te raken, bakken we angstvallig zoete broodjes die erin gaan als zoete koek. Betoverd door een aangepast evangelie waarin het besef van Gods heiligheid en toorn vervaagt. Salonfähig, zoals Verbree zei: volstrekt ongevaarlijk, omdat we de levende God onschadelijk hebben gemaakt. Niemand hoeft er wakker van te liggen. Het fenomeen doet zich breed voor. Ook de Passion is een universeel verhaal over Jezus geworden waaraan niemand nog aanstoot neemt (ND, 28 mrt. 2021). Het wil aan 17 miljoen Nederlanders herkenning bieden en uitnodigend zijn voor iedereen. De ergernis en dwaasheid van het evangelie zijn eruit weggesneden.

Maar strooien we de van God vervreemde mens zo geen zand in de ogen en steken we zelf niet onze kop in het zand? De door Jezus aangekondigde realiteit wordt er immers niet anders van.

Royaal

Het is een karikatuur te beweren dat dat vooral een 'hel-en-verdoemenisprediking' oplevert, zoals Gijsbert van den Brink Verbree in de schoenen schuift (ND, 10 feb. 2021). Ook Paulus predikte geen hel en verdoemenis, maar de gekruisigde Jezus Christus, juist omdat hij rekening hield met de actuele en de komende toorn. Daartegen kan alleen Jezus Christus ons in bescherming nemen, als de enige Middelaar tussen God en mensen (1 Tess. 1:10; 1 Tim. 2:5).

In zijn eerste preek na de uitstorting van de Geest van Jezus Christus zet Petrus de toon. We leven in een wereld vol bloedvergieten, rookdampen en vernietiging. De kosmos schudt op z'n grondvesten. Alle volken, stammen, taalgebieden en naties hebben ermee te maken. Er is maar één uitweg en veilige vluchtroute. Daarom verheft de Geest zijn stem in alle talen en klinkt het evangelie wereldwijd. Het aanbod van Gods liefde en genade in Jezus Christus is royaal en heilbrengend: 'Ieder die de naam van de Heer aanroept, zal behouden worden' (Hand. 2:19, 21). Sinds Pinksteren is er onder de zon geen ander evangelie dan dit. ■

Getijdenboek, *Laatste oordeel*

**De heraut Paulus wil
Christus rondbazuinen,
als Zoon van God,
gekruisigd... en in
aantocht op de wolken**